

Gouda en Gemert-Bakel, twee BovensteBeste Bermbeheerders

Regina Oors

Inleiding

Bloemrijke bermen zijn niet alleen een lust voor het oog, maar ook belangrijk voor de biodiversiteit. Omdat het niet goed gaat met de biodiversiteit heeft de Vlinderstichting een keurmerk in het leven geroepen om beheerders aan te zetten tot insectenvriendelijk beheer. Daarnaast heeft de Vlinderstichting een prijs in het leven geroepen om gemeenten te belonen voor hun inzet hiervoor: de BovensteBesteBermbeheerder ¹⁾. In 2020 is de prijs toegekend aan de gemeente Gouda (Fig. 1), de gemeente Gemert-Bakel kreeg een eervolle vermelding. Een stad en een dorp, twee totaal verschillende biotopen. Wat is het beheer in deze twee gemeenten?

Naast deze prijs hebben beide gemeenten al meer benoemingen op hun naam staan: in 1993 werd aan Gouda de gemeentelijke natuurschone prijs van het ministerie van LNV toegekend, in 1999 werd de Gouden Kikker ²⁾ uitgereikt voor de ecologisch waardevolle wijze waarop de oevers in Gouda werden beheerd en in

2018 werd Gouda benoemd tot Bijvriendelijke gemeente. In 2020 kreeg Gouda ook het Kleurkeur keurmerk uitgereikt. De gemeente Gemert-Bakel is al vanaf 1989 bezig met ecologisch bermbeheer. En dat wordt opgemerkt. In 2006 werd Gemert-Bakel tweede bij de landelijke strijd om de titel 'Groenste Dorp' (VKC 2006). In 2018 werd ook Gemert-Bakel door Nederland Zoemt benoemd tot Bijvriendelijke gemeente ³⁾.

Dit artikel is mede tot stand gekomen door interviews met André van Kleinwee, stadsecoloog van Gouda en Martijn de Greef vakspecialist in het team openbaar beheer binnen het cluster groenbeheerders van de gemeente Gemert-Bakel.

De handicap van Gouda: veengrond!

Gouda heeft een typische biotoop die bestaat uit voornamelijk veengrond. Veengrond heeft als kenmerk dat het voedselrijk is. Veengrond heeft de eigenschap dat het inklinkt door natuurlijke oorzaken, maar ook door verdroging. Daardoor is er sprake van een constante verzakking en is ophogen met enige regelmaat nodig. Dat is een situatie die niet overal in Nederland voorkomt en een specifieke aanpak vereist. Gouda heeft een oppervlakte van 18,11 km² en had per 1 januari 2019 72.338 inwoners (cijfers: CBS). In de jaren '80 was er in Gouda niets op ecologisch gebied. Er was een afdeling plantsoenen en begraafplaatsen en die was puur gericht op siergroen. In de jaren '60 en '70 werden landelijk veel bestrijdingsmiddelen gebruikt bij onkruid tussen de verharding of in het openbaar groen. Het omslagpunt lag in de jaren

Figuur 1. Gouda, berm Goverwellesingel. Foto André van Kleinwee.

'80 en '90, door de overgang van cultuurgroen naar ecologisch groen. André van Kleinwee is in 1980 bij de gemeente Gouda in dienst gekomen om het ecologisch beheer gestalte te geven, het gebruik van bestrijdingsmiddelen af te bouwen en minder te gaan schoffelen. Landelijk werden er in de jaren '70 veel stroken beplant met bosplantsoen, inheemse bomen en struiken. Bomen en struiken die snel groeien en weinig onderhoud nodig hebben. Het idee was, dat als die eenmaal dichtgegroeid waren, er dan weinig onkruidbeheersing nodig zou zijn. En bij de aanbouw van nieuwbouwwijken zou zo'n wijk snel in het groen staan. Maar het idee bleek toch niet zo goed te werken in het Goudse op een vochtige bodem, leidde in elk geval niet tot onkruidbeheersing. Inmiddels zijn dat soort vakken bosplantsoen omgevormd naar natuurlijke vakken met inheemse planten. In de jaren '80 is men in Gouda begonnen met een proefstrook waar inheemse planten werden ingebracht. Dat gebeurde op het Heempad, dit is sindsdien de kraamkamer van het ecologisch groen in Gouda. Men begon met inheemse planten in randen van bosplantsoen te plaatsen. Dit Heempad is geen heemtuin met een verzameling van Nederlandse inheemse planten, maar heeft planten die geografisch thuis horen in de streek rondom het Groene Hart. Denk aan nagelkruid, dagkoekoeksbloem, fluitenkruid en stinkende gouwe. Na de proef op het Heempad werden genoemde soorten uitgezaaid of aangeplant in de verschillende wijken. Verder is Gouda al tientallen jaren aan het verschrallen. Wat, juist op die veengrond, een lange adem vergt, veengrond is voedselrijk, zodat verschrallen veel inspanning kost. Gouda is niet rijk bedeed met openbaar groen. De stad heeft, binnen de

oppervlakte van 18 km² slechts 300 ha openbaar groen. Het is dan ook mooi dat dit ecologisch goed beheerd wordt en leidt tot een grote soortenrijkdom. Desondanks heeft de gemeente Gouda geconstateerd dat het openbaar groen in de stad is afgenomen. Dit kwam naar voren uit de evaluatie van het Groen Structuurplan van 2007-2015. Via beleid wil de gemeente het tij keren (Gemeente Gouda 2018).

De bijzonderheid van Gemert-Bakel: de peelrandbreuk

De gemeente Gemert-Bakel beschikt over een groot oppervlak met veel groen en heeft daarom altijd een grote eigen buitendienst gehad. Deze gemeente heeft een lange historie van ecologisch landschapbeheer. Sinds 1989 werd voor het eerst gesproken over ecologisch bermbeheer (Fig. 2), in de nota 'Natuur en landschap'. Men stopte met klepelen en het maaisel laten liggen en ging over naar een meer natuurlijker beheer van maaien en afvoeren. Het bermbeheer in Gemert-Bakel is lange tijd uitgevoerd door medewerkers van de eigen buitendienst. Deze medewerkers zijn met die nota meegenomen in het principe van ecologisch maaibeheer en hebben hier vele jaren met sterke betrokkenheid en enthousiasme aan gewerkt. Door de uitvoering met eigen medewerkers lag de nadruk in de beginfase niet zozeer op het vastleggen van beheergegevens, want de medewerkers kenden de bermen op hun duimpjes. Vanaf 2000 is werk gemaakt van het vastleggen van deze kennis in digitale beheersystemen. En vanaf 2015 is het maaibeheer openbaar aanbesteed. Misschien dat ecologisch beheer al vroeg op de agenda stond omdat

Gemert-Bakel beschikt over een groot oppervlakte aan openbaar groen en veel actieve natuurclubs heeft. Om daar enkele grote van te noemen:

- De Stichting Groene Heerlijkheid is een burgerinitiatief dat is ontstaan vanuit de lokale bijenhoudersvereniging die ruim 50 ha natuurakker in beheer heeft van particulieren, de gemeente, het waterschap en natuurorganisaties.
- Natuurcentrum de Specht bestaat uit een groot natuurgebied op gemeentegrond met poelen, bos, houtwallen, een vleermuizenbunker,

Figuur 2. Gemert-Bakel, de Hulst (Gemert). Foto Martijn de Greef.

kruidenrijk grasland, een insectenmuur en bijenhal.

- De Stichting Gemert-Bakel Kruidentuin legt kruidentuinen aan en verhuurt kruidenbakken. In de gemeente staan er nu ruim 900.
- De Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT) beheert een terrein van via 30 ha bestaande uit een kruidentuin, bos, groentetuinen, schooltuin, kruidenrijk grasland, poelen, boomgaard en bijenhal.
- Er is een actieve IVN afdeling ook met eigen bijentuin.

Al deze natuurclubs zetten zich in voor het beschermen en vergroten van de biodiversiteit. Er is een grote betrokkenheid van inwoners bij het groen in Gemert-Bakel. Inmiddels is natuurlijk beheer in Gemert-Bakel wel het uitgangspunt waar mogelijk (Fig. 3). Gemert-Bakel ligt op zandgrond. Het oppervlakte van de gemeente is erg groot met 123,6 km². Het inwoneraantal bedroeg 30.252 per 1 januari 2019 (cijfers: CBS). Dwars door de gemeente loopt de peelrandbreuk. Dit is een geologische breuklijn die zijn naam dankt aan de Peel. Grofweg volgt de breuklijn de lijn Roermond - Meijel - Neerkant - Liessel - Deurne - Bakel - Gemert - Uden - Heesch. Deze noordwest-zuidoost lopende afschuivingsbreuk reikt tot aan het aardoppervlak en scheidt de relatief omhoog bewegende Peelhorst van de relatief omlaag bewegende Roerdalslenk. De Peelrandbreuk heeft gevolgen voor de waterstand. Binnen één en hetzelfde perceel kan er sprake zijn van zowel droog als drassig gebied met bijbehorende flora en fauna. Een voorbeeld daarvan is te vinden op het perceel van Natuurcentrum de Specht in Handel dat ook onderdeel uitmaakt van de gemeente Gemert-Bakel.

Figuur 3. Gemert-Bakel, Houtert (Gemert). Foto Martijn de Greef.

Op dit perceel is daardoor een grote diversiteit aan planten aanwezig, waarbij de ene plant die liever natte voeten heeft, niet op het andere, drogere gedeelte van dat perceel voorkomt.

Ondanks de verschillen is er overlap in de wijze van (berm)beheer

Het bermbeheer van beide gemeenten kenmerkt zich door verschrallen (Fig. 4, 5). Gouda en Gemert-Bakel onderkennen beide het belang van de bermen voor de biodiversiteit. De bermen vormen soms het laatste stukje overgebleven kruidenrijk grasland of ruigte. Er is in Nederland niet veel plaats meer voor natuurlijke begroeiing. Want waar kan er nog ruigte of braamstruweel staan? Ook nadat het is uitgebloeid? Plaatsen voor dat soort plekken zijn er gewoon te weinig en met alleen de bermen gaan we de teruggang van de biodiversiteit niet tegenhouden. In Gemert-Bakel bevatten de bermen een omvang van 105 ha. Dat is ten opzichte van de hele gemeente maar een klein onderdeel en daar staat tegenover een groot en veelal soortenarm, agrarisch gebied. Ook al zijn daar wel diverse positieve initiatieven gaande.

Noch Gouda noch Gemert-Bakel richten zich bij het beheer specifiek op één soortgroep. Beide willen alle planten en dieren evenwichtig aan bod laten komen. De enige uitzondering is de rietorchis in Gouda. Dat is voor Zuid-Holland een iconosoort en dus beschermd. In Gouda is er ook brandnetelbeheer, deze planten zijn belangrijk voor veel soorten insecten. Aan de rand van bosplantsoenen blijven ze staan op bepaalde zonnige plekken. Niet in de wijken of in de bermen.

Veel insecten zijn afhankelijk van de brandnetel, zoals dag- en nachtvlinders, wantsen, enkele slakken, cicaden, snuitkevers, glanskevers en bladluizen. Er zijn 40 soorten direct afhankelijk van de brandnetel⁴⁾. Daarnaast is er nog een honderdtal soorten die de brandnetel nodig hebben. Dat zijn niet alleen insecten. Ook voor vogels is de brandnetel van belang, de bosrietzanger en nachtegaal broeden tussen de brandnetels. En zo heeft elke plant zijn ecologische verhaal. Daar waar gazon overgaat in bosplantsoen wordt er niet strak tegen de beplanting gemaaid, maar wordt een ruime strook

Figuur 4. Gouda, bloeiende berm. Foto André van Kleinwee.

gras ongemoeid gelaten. Hier ontstaan ruige grassen en kruiden. Dat kan prima aan de buitenkant van wijken of in parken. Er wordt in Gouda op heel veel plekken ecologisch beheerd om zoveel mogelijk soorten te krijgen, te behouden en te versterken. Voor libellen is zuiver water nodig en waterplanten. En de waterplanten zorgen ook weer voor zuiver water. Nu heeft Gouda veel water. Daar liggen bermen langs en zo wordt tegenwoordig op de oevers, waar mogelijk, ook ecologisch beheer toegepast. Er is water dat van de gemeente zelf is (BOR water = Beheer Openbare Ruimte). En een deel is van het Hoogheemraadschap. Vroeger was er aan de oevers harde beschoeiing, groeide er weinig en droeg de wijze van beheer niet echt substantieel bij aan de biodiversiteit. De oevers werden gekeurd door de schouw van het Hoogheemraadschap. Een teveel aan begroeiing kon leiden tot afkeur. Want water moest zo snel mogelijk afgevoerd worden. De gemeente Gouda is in overleg gegaan met het Hoogheemraadschap om te bekijken wat voor hen belangrijk is en of er mogelijkheden zijn om te werken aan een meer natuurlijk beheer van de oevers. Om water snel af te voeren is het belangrijk dat er zich in de middenwaterkolom weinig begroeiing en obstakels bevinden. Daarom ligt de focus sinds de jaren '90 op het schonen van het middelste gedeelte en blijft oeverbegroeiing staan. Dat zorgt voor een meer natuurlijk beheer van de oeverranden en het is ook nog eens beter voor de vissen en het onderwaterleven. Zonder de oeverbegroeiing vroom in de winter alles dicht en ontstond er zuurstofgebrek voor de vissen. Door de natuurvriendelijke oevers met onder meer riet is er bij dichtvriezen geen tekort meer aan zuurstof.

Het bermbeheer van de gemeente Gemert-Bakel kenmerkt zich door verschrallen, gefaseerd maaien en extensief maaien. Waarin de gemeente Gemert-Bakel afwijkt van veel andere gemeenten is dat ze extensiever beheert. Daar waar het mogelijk is, laat ze de natuur zijn gang gaan. Veel bermen worden niet ééns per jaar gemaaid, maar ééns per **twee** jaar. Op sommige wegen wordt het ene jaar de ene kant gemaaid en het jaar erop de andere kant. Zo blijft er altijd wat staan. Daarnaast heeft Gemert-Bakel ook nog stukken die ééns per **vijf jaar** worden gemaaid. Door dit extensieve maaibeheer blijft ca 32 ha bermvegetatie staan waarin insecten en andere dieren kunnen overwinteren en voedsel kunnen vinden. Dat komt neer op circa 30% van de totale gras- en kruidenvegetatie. Na het maaien wordt altijd afgevoerd. Voor monitoring is helaas geen budget. In Gemert-Bakel wordt er ingezet op het beplanten van de omgeving met bijvriendelijke planten. Bij aanplant van nieuwe bomen worden soorten gekozen die geschikt zijn als drachtplanten en daarbinnen wordt gevarieerd in soorten. Door middel van het planten van 9000m² bloembollen in enkele jaren tijd, is Gemert-Bakel er ook voor aan het zorgen dat er in het vroege voorjaar meer voedsel voor bijen is. Als het gaat om inzaaien van percelen dan is Gemert-Bakel terughoudend. Men heeft geen bezwaar tegen inzaaien wanneer het gaat om nieuw ingerichte terreinen. Op veel plaatsen binnen en buiten de bebouwde kom

Figuur 5. Gemert-Bakel, de Stroom (Gemert). Foto Martijn de Greef.

worden bijvoorbeeld wadi's aangelegd en deze worden in de gemeente in de meeste gevallen ingezaaid met een mengsel van inheemse kruiden. Maar Martijn is wel bezorgd over de roep om bestaande vegetaties in bijvoorbeeld wegbermen om te frezen om daar verschillende bloemenmengsels in aan te brengen om 'de biodiversiteit te verbeteren' of 'plagen tegen te gaan'. In veel van dat soort situaties heeft inzaaien weinig of geen nut en gaat juist bestaande bermflora en fauna verloren. In die situaties is het beter om naar het beheer en onderhoud te kijken en daarmee de variatie te verhogen. Inzaaien vraagt wel om een goede voorbereiding van het terrein, een passend mengsel voor de locatie en een bijpassend beheer. Wanneer men wil gaan inzaaien, dan moet men in de communicatie met omwonenden foto's laten zien van vergelijkbare terreinen in de omgeving, een aantal jaar na aanleg. Dat voorkomt valse verwachtingen. Martijn is sterk van mening dat inzaaien van mengsels niet duur is. Het ligt eraan waar je het mee vergelijkt. Het is, in zijn ervaring, altijd goedkoper om een groenstrook in te richten als kruidenrijk grasland in aanleg en beheer, dan deze zelfde groenstrook in te richten als traditionele groenstrook met heesterbeplanting. Alhoewel er in Gemert-Bakel wel wordt ingezaaid op plekken waar er sprake is van

nieuwe aanleg, is het wel zo dat als de bermen ongemoeid gelaten kunnen worden, dan kiest Gemert-Bakel het liefste daarvoor. Maar dat kan niet altijd. Als het niet kan, dan wordt er ingezaaid met zaden van gebiedseigen plantensoorten van Nederlandse herkomst. Daarmee kan men wel sneller draagvlak krijgen omdat men sneller bloemen ziet. Dat ziet er fleurig uit en inwoners zien dat graag. De valkuil is dat de nadruk op de bloemen ligt. Maar een overgebleven braamstruweel heeft ook meerwaarde. De dode vegetatie en de ruige bermen zijn overwinteringsplekken voor vlinderpoppen of vogels. Door de typische situatie in Gouda met de continu inklinkende veengrond is het nodig om te blijven ophogen. Als er opgehoogd wordt, dan kiest Gouda voor het inzaaien op die nieuwe grond. Daarbij worden uitsluitend soortenmengsels gebruikt die in de buurt van Gouda zijn geoogst. Maar waar niet wordt opgehoogd, daar wordt ook niet ingezaaid: daar mag de natuur haar werk doen (Fig. 6). Na het maaien laat men het maaisel drie tot vijf dagen liggen voordat het wordt opgeruimd. Dan zijn de meeste zaden er wel uit. Op beleidsniveau werkt Gouda met het Groenfonds. Dit is een subsidieverordening waarbij Gouda stelt de eerste en enige gemeente in Nederland te zijn die met een dergelijke verordening werkt, om de stad te

Figuur 6. Gouda, kikkerpoel met grasland in mei. Foto André van Kleinwee.

Tabel 1. Aantal gevonden planten- en wilde bijensoorten in de beide gemeenten.

Plaatsen	Planten		Wilde bijen		
	aantal soorten	zeldzaam	waarneming.nl	Nederland zoemt	totaal bijen
Gemert-Bakel	619	98	59	77	82
Gouda	584	104	20	6	20

vergroenen. Als een projectontwikkelaar het aanwezige groen niet behoudt of onvoldoende nieuw aanlegt, dan moet er financieel gecompenseerd worden middels een bijdrage in het Groenfonds. Met de financiën uit dit fonds kan op een andere plek alsnog openbaar groen worden aangelegd (Structuurvisie Groen, Gouda 2018). Bij (nieuw)bouwplannen moet minimaal 15% van het gebied openbaar groen worden. Dit geldt voor alle nieuwbouw en bij verbouwingen van bestaande panden met een bouwsom van minstens € 100.000. De gevolgen van dit beleid zijn nog niet bekend. De gemeente wil het wel jaarlijks evalueren. Gouda heeft zich ook aangesloten bij de landelijke organisatie Operatie Steenbreek ⁵⁾. Deze stichting is in 2015 opgericht om concreet actie te voeren tegen de trend om particuliere tuinen te verharderen. Ruim éénderde van de gemeenten zijn inmiddels bij de stichting aangesloten.

Discussie

Het is interessant om te kijken hoe de situatie in deze gemeentes is ten aanzien van de wilde bijen. In Gouda en Gemert-Bakel is er niet op een methodische wijze gemonitord. Om toch een idee te krijgen voor beide gemeenten zijn de bevindingen van Nederland Zoemt ³⁾ en gevalideerde waarnemingen op waarneming.nl ⁶⁾ genomen (Tabel 1). Bij deze cijfers moet een kanttekening gemaakt worden. De werkwijze van Nederland Zoemt is niet bekend. Op waarneming.nl staan geen foto's bij de waarnemingen en er wordt ook geen methode genoemd. Wel bekend is, dat er slechts één of enkele dagen per gemeente is geïnventariseerd. De uitkomst is daardoor sterk afhankelijk van de factoren van die dag. Op de site van waarneming.nl worden waarnemingen ingevoerd die, als er bewijs wordt toegevoegd (foto, video,

geluid), deze waarneming wordt gevalideerd door specialisten. Iedereen kan een waarneming invoeren. Het is een vorm van 'citizen science'. De hoeveelheid en soort waarnemingen is daarmee dan ook sterk afhankelijk van de aanwezige actieve waarnemers. Nederland Zoemt heeft in Gouda slechts 6 verschillende soorten aangetroffen op twee dagen in 2018 en geeft aan een potentieel van 80 soorten te verwachten. Op waarneming.nl zijn aan gevalideerde soorten over de periode 2000 t/m 2020 20 verschillende soorten wilde bijen gemeld uit Gouda. Dit zijn opmerkelijk lage aantallen. Een reden kan het geringe aantal actieve waarnemers zijn in Gouda of misschien speelt de geringe oppervlakte van Gouda een rol. De volledige soortenlijsten van de wilde bijen van de twee gemeenten zijn te vinden op www.hymenovaria.nl inclusief hun status op de rode lijst (Reemer 2018). Gouda beheert wel ecologisch en dat heeft effect op de flora met 584 soorten (Tabel 1). Ervan uit gaande dat het planten zijn die oorspronkelijk in de omgeving van Gouda horen, zou je daar de bijbehorende insecten op verwachten. Het ligt in de rede dat de ophoging die regelmatig noodgedwongen plaatsvindt grondnestelende insecten geen goed doet. Alleen al voor de wilde bijen nestelt circa 70% in de bodem. Het is logisch dat daar een oorzaak ligt voor de lage bijenstand. Wellicht dat er voor Gouda locaties zijn te vinden of te realiseren

Figuur 7. Gouda, grasland met kievitsbloemen. Foto André van Kleinwee.

waar ophoging niet nodig is? En zijn op die locaties ook de basisbehoeften van de wilde bij samen te brengen: nestgelegenheid, nestmateriaal en voedsel (stuifmeel en nectar).

In Gemert-Bakel wordt ervoor gekozen om de beschikbare middelen optimaal in te zetten voor het beheer. Een monitoringsrapport ontbreekt. Op waarneming.nl bedraagt de hoeveelheid verschillende gevalideerde soorten 59 en Nederland Zoemt vond 77 soorten, met de aantekening een potentieel van 200 stuks te verwachten. Wellicht dat het voor Gemert-Bakel zinvol is om te bezien of er nog locaties zijn waar beheer met de maai-zuiger kan worden gewijzigd naar maaien en afvoeren na enkele dagen drogen. Het zou ook interessant zijn om gedurende meer jaren structureel te monitoren op wilde bijen. De wijze van beheer in Gemert-Bakel maakt in elk geval nieuwsgierig naar de uitwerking van het extensieve beheer voor de biodiversiteit!

Adviezen

Hebben André en Martijn nog een advies voor andere gemeenten? Ze onderschrijven de adviezen van de gemeente Eindhoven verderop in dit themanummer (pag. 101). En verder zeggen ze beide: gewoon beginnen. Begin eens met een paar bermen of ergens waar eenvoudig wat uitgeprobeerd kan worden. En breidt het dan op die manier uit. Je krijgt er veel voor terug (Fig. 7). Je ziet vlinders en andere insecten verschijnen, maar ook egels kunnen hun weg in het hoge gras vinden.

Dankwoord

Met dank aan André van Kleinwee en Martijn de Greef voor hun medewerking, informatie en snelle reacties. Tevens dank aan Wim Klein en Maarten Vrijken voor hun kritische input.

Literatuur

Gemeente Gemert-Bakel, 2015. Groenambitie & Kaders bomenbeleid, met uitkomsten-analyse van de werksessies intern, klankbordgroep buitengebied en commissie Ruimte, 35 p.

Gemeente Gouda, 2018. Structuurvisie Groen, Beleidsregels behoud, aanleg en compensatie van (openbaar) groen. - Gouda, 11 p.

Reemer, M., 2018. Basisrapport voor de rode lijst bijen. - EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden, EIS2018-06, 171 p.
VKC jury van de Nationale Groencompetitie Entente Florale Nederland, 2006. Juryrapport Nationale Groencompetitie 2006 Gemert (gemeente Gemert-Bakel), 17 p.

Internet

- ¹⁾ De Vlinderstichting: www.vlinderstichting.nl
- ²⁾ Gouden Kikker award: duurzaambouwenawards.nl
- ³⁾ Nederland Zoemt: www.nederlandzoemt.nl
- ⁴⁾ www.nporadio1.nl/natuur-milieu/5000-het-belang-van-brandnetels
- ⁵⁾ Stichting Operatie Steenbreek: www.steenbreek.nl
- ⁶⁾ www.waarneming.nl

Summary

The municipalities of Gouda and Gemert-Bakel both have their own biotope. Gouda lies on peat soil, Gemert-Bakel on sandy soil. Both attenuate where possible. Because peat settles, Gouda must continue to level up. The floristic value of Gouda is fine, but the wild bee fauna is lagging behind, presumably due to the leveling up. Gemert-Bakel is attenuating and mowing in phases, but is notable because there is much more extensive management; in certain cases only once every two or even every five years. This makes you curious about the possibilities here for the wild bee.

Regina Oors

r.oors@me.com